

דף ע

קלא. האם הפעוטות מקחם וממכרם מכר?

שנינו: הפעוטות (— בני שמונה תשע שנים. עפ"י גטין נט) מקחם וממכרם מכר — במטלטלים. אמר רפרם: לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחם מקח ואין ממכרם מכר. ונסתייע מדיוק לשון משנתנו. פירש רבנו חננאל: דוקא מכר, אבל מתנתם מתנה, שלענין זה אין סברא לחלק אם יש שם אפוטרופוס אם לאו.

פרק שביעי — 'המדיר'

קלב. המדיר את אשתו מליהנות לו — האם חל הנדר והאם חייב לגרשה? מה הדין בארוסה ובנשואה?

מסוגית הגמרא עולה שהמדיר את אשתו הנשואה מליהנות לו, הואיל והוא משועבד לזונה, אין בכחו להפקיע שעבודה ולא חל הנדר.

ואולם אם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך — חל הנדר. אבל בסתם אין אנו מפרשים דבריו כאילו אמר צאי מעש"י במזונותיך. (ואפילו לרבי מאיר שאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, אין לנו להוסיף דברים שלא אמר ולא היתה דעתו עליהם. עפ"י תוס'). ודוקא אם מעשה ידיה מספיקים לה למזונותיה שהוא חייב לה, אבל בדלא ספקה — אין ביכולתו להפקיע שעבודה. ואמר רב אשי, אם עתה מספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים שהיתה רגילה להם בבית אביה — חל הנדר, כי כשהיא אתו מגלגלת עמו במה שיש לו, אלא שיכולה לטעון כשהדירה שהיא צריכה גם לאותם דברים, ולכך יעמיד לה פרנס שיספקם לה, (באופן המותר במודר הנאה, כדלהלן).

ודוקא כשנדר עד שלשים יום, אבל יתר מיכן — יוציא ויתן כתובה, שכבר נודע הדבר והיא מזדלזלת בעיני הבריות. רבי יהודה אומר: בישראל חדש יקיים [לרבא (עא)], 'חדש' דוקא, בין חסר בין מלא, דלא כתנא קמא], שנים יוציא, ובכהן (הואיל ולא יוכל להחזירה אח"כ, נתנו לו שהות נוספת) שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה.

א. הנאת תשמיש לא נאסרה בנדר זה — אם משום שמשועבד לה (רש"י), אם משום שאין כלול בלשון 'מליהנות לי' אלא הנאת מזונות. (רבנו תם).

ב. 'יוציא' שאמרו — נראה לר"י שכופים אותו בשוטים לגרשה, [ולדעת הירושלמי די בכפיה בדברים]. ורבנו חננאל כתב על פי הירושלמי שחייב להוציא ונקרא 'עבריינ' אם אינו מוציא, אבל אין כופים אותו בפועל.

ג. מסתימת דברי הרמב"ם נראה שבכל אופן חל הנדר, גם ללא אמירת 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'. ופירש הר"ן דעתו שלפי מה שאנו נוקטים קונמות מפקיעים מידי שעבוד, יש ביכולתו של הבעל להדירה מליהנות לו.

הדירה בסתם ללא הגבלת זמן — מחלוקת רב ושמואל (עא). האם יוציא לאלתר אם לאו — שמא ימצא פתח לנדרו.

הדירה כשהיא ארוסה — חל הנדר, שהרי עתה אינו משועבד למזונותיה. ובהגיע זמן הנישואין שחייב במזונותיה — מעמיד לה פרנס, עד שלשים יום, אבל יתר מיכן — יוציא ויתכן כתובה, כי אין השליח עושה שליחותו לאורך זמן. (כן פרשו המשנה ל'איבעית אימא').

התוס' צדדו שאפילו הדירה לאחר הגעת זמן חל הנדר, הואיל וקונמות מפקיעים מידי שעבוד, ולא אלמוה רבנן לשעבודה כל זמן שלא נישאת. ואין כן דעת הר"י בן מגאש הרמב"ן והר"ן. הדירה והיא ארוסה, ונישאת — סברה וקיבלה, ופטור מלהעמיד לה פרנס.

קלג. האם הלשונות דלהלן נחשבים כעשיית שליחות, לענין כתיבת גט, מודר הנאה, אמירה לעכו"ם במלאכת שבת?

א. כל העושה אינו מפסיד.

ב. כל השומע קולי — יעשה.

האומר 'כל הון אינו מפסיד' — אין כאן עשיית שליח, ומותר במודר הנאה. (כן פירש רב הונא 'עמיד פרנס' דמתניתין). [ואינו מועיל בכתיבת גט, כי צריך לכתבו בציווי הבעל ואין כאן ציווי]. ואולם באיסורי שבת החמירו שלא לומר כן כדי שישמע נכרי ויעשה מלאכה, מלבד בדליקה התיירו לומר 'כל המכבה אינו מפסיד' (כדברי רבי אמי).

יש אומרים שהוא הדין בשאר נזקים הבאים פתאום, מותר לומר 'כל המציל אינו מפסיד'. ויש חולקים. והמיקל לא הפסיד. ולקרוא לו ולהראותו ולא לומר לו — לדעת הכל מותר. (עפ"י משנה ברורה שו"ס קע"א).

לומר ליחיד בלשון נוכח 'אם תזון לא תפסיד' — אסור במודר הנאה, שנראה כשלוחו. (רבנו שמואל — מובא בתוס').

וכן לענין דליקה בשבת אין לומר בלשון נוכח 'אם תציל לא תפסיד' (אחרונים). וע' רעק"א ושפת אמת שבת קכ"א). אבל מותר לקרוא לו ולומר 'אם תבוא עמי לא תפסיד' — שהרי אינו מזכיר לו שום עשיית מלאכה בכך. (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ד סוס"י נג).

ב. מי שהיה מושלך ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו — הרי אלו יכתבו ויתנו, שהרי אמר לשומע שיכתוב. [וכי האי גוונא אסור במודר הנאה, וכן במלאכת שבת].

קלד. המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל — באיזה דרך יכול להאכילו? וכן בשאר הנאות.

המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל, הולך המדיר אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו — החנוני נותן לו, ובא ונוטל מזה. וכן ביתו לבנות וגדירו לגדור ושדהו לקצור — הולך אצל פועלים הרגילים אצלו ואומר להם איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו — הם עושים עמו ובאים ונוטלים שכרם מזה.

היו מהלכים בדרך ואין עמו מה יאכל — נותן לאחר לשם מתנה, והלה נוטל ואוכל. ואם אין שם אחר — מניח על גבי הסלע או על גבי הגדר ואומר הרי הם מופקרים לכל מי שיחפוץ, והלה נוטל ואוכל. רבי יוסי אוסר. ופירש רבא משום גזרה (כמבואר בנדרים).

גם אם אינו בדרך, יכול ליתן לאחר לשם מתנה. אבל להפקיר לא התיירו אלא כשבא בדרך ואין לו מה יאכל. (עפ"י תוס').